

był już nieraz w hiszpańskiej literaturze prawnej. W ujęciu Marii Blanco doczekał się on jednak nie tyle kolejnej analizy doktrynalnej, ile opracowania polegającego na tematycznym uporządkowaniu często niepublikowanych wcześniej tekstów oraz próby spojrzenia na samo zagadnienie poprzez pryzmat ukazujących się kolejnych projektów nowego prawa. Ten autorski zabieg sprawia, że najpierw sam piszący, a później także i czytelnik zaczyna obserwować rodzące się w trakcie procesu legislacyjnego problemy z zupełnie innej perspektywy. To z kolei pozwala czytelnikowi na większą swobodę i formułowanie bardziej osobistego, własnego spojrzenia na analizowaną problematykę. Z drugiej jednak strony, co wydaje się zrozumiałe, należy pamiętać, że poruszanie się autora nieco bliżej tekstu niż jego „kontekstu”, wymaga od czytelnika wcześniejszej, podstawowej przynajmniej znajomości tematu oraz historyczno-społecznego tła omawianego zagadnienia. Konkludując, monografia Marii Blanco, dla wszystkich zainteresowanych tematem wolności religijnej, stanie się niewątpliwie źródłem satysfakcji z możliwości zapoznania się z niuansami procesu legislacyjnego prawa o wolności religijnej oraz da wiele okazji do snucia własnych rozważań na kanwie śledzonych wraz z autorką ustawodawczych potyczek.

Ks. Piotr Rygula

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2004, t. 37, z. 1, s. 219–220

Jerzy Skrabania SVD, *Misjonarze werbiści a Kościół narodowy na Filipinach w latach 1909–1951*, Warszawa 2003, 231 s.

W ramach ciekawej dla misjologii i religiologii serii wydawniczej *Materiały i Studia Księży Werbistów* ukazała się już 45 pozycja. Tym razem poświęcona jest Kościołowi na Filipinach. Zgromadzenie Słowa Bożego prowadzi na tych terenach ożywioną działalność misyjną od początku XX w., od 1909 r. Kontekstem tej działalności jest istnienie narodowego Kościoła filipińskiego, nazywanego Aglipaizmem, zaliczanego do grupy tzw. nowych religii. Nazwa organizacji jest zaczerpnięta od nazwiska przywódcy ruchu, którym był ks. Gregorio Aglipay y Laban. Na ten temat opracowań jest coraz więcej, ale w językach obcych. Autor zgromadził obszerną bibliografię, w tym źródłową (s. 7–19), także z archiwów prywatnych.

W języku polskim opracowania dotyczące nowych religii, zwłaszcza pozaeuropejskich, są nieliczne. Stąd potrzeba i wartość prezentowanego opracowania. Trzeba od razu zaznaczyć, że Autor ogranicza swe badania szczegółowe do prowincji Abra i Mindoro. Jest to zabieg słuszny chociażby z racji dostępu do źródeł.

Aglipaizm powstał w 1902 r. na skutek niezadowolenia i niesprawiedliwego traktowania duchowieństwa miejscowego przez hierarchię hiszpańską (s. 21). Stanowi przykład synkretyzmu religijnego, z wyraźnymi elementami natywizmu. Misjonarze werbistowscy zastali już ruch, który dążył do uniezależnienia się od Stolicy Apostolskiej, i nawiązali z nim dialog.

Praca ukazuje najpierw tło historyczne (rozdział I). Na uwagę zasługuje fakt, że terytorium Filipin było w zasięgu zainteresowania różnych mocarstw. Najpierw była to kolonizacja hiszpańska, połączona z pierwszą ewangelizacją, a następnie wyspy zostały zajęte przez Amerykę w 1898 r.

Rozdział II prezentuje Niezależny Kościół Filipiński – Aglipaizm. Wychodząc od ukazania Kościoła na Filipinach na przełomie XIX i XX w., przedstawiono historię tworzenia się niezależnego ruchu, jego rozwój, strukturę, doktrynę i liturgię. Przywódcy ruchu tworzyli nową organizację z wiernych Kościoła Rzymskokatolickiego. Ci zaś często nie mieli pojęcia o nowej organizacji albo nie mieli wyboru. W wyniku dążeń narodowościowych misjonarze zostali usunięci z Filipin.

Początek misji werbistowskiej w prowincji Abra przedstawiono w rozdziale III. Już założyciel werbistów, św. Arnold Janssen, wyraził chęć wysłania misjonarzy na Filipiny. Zresztą Azja od samego początku istnienia zgromadzenia stanowiła jego szczególne zainteresowanie. Misjonarze przybyli tam w 1909 r.

Rozdział IV traktuje o pracy misyjnej werbistów na wyspie Mindoro (przybyli tam w 1921 r.). Ich ewangelizacja misyjna przyczyniła się do ożywienia życia religijnego i przywrócenia jedności z Kościołem.

Książka ks. Skrabani jest cennym wkładem do poznania pracy misyjnej w ogóle, a szczególnie w dalekiej Azji. Chociaż dotyczy ona historii misji, to jednak wiele wniosków, spostrzeżeń i analiz nie utraciło swej aktualności. Z pewnością w dalszych badaniach nad historią Kościoła na Filipinach i misji werbistowskiej nie będzie można już pominąć prezentowanej pozycji.

Ks. Jan Górski

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2004, t. 37, z. 1, s. 220–226

Bibliografia historii Śląska = Bibliographie zur Geschichte Schlesiens = Bibliografie dejin Slezka 1996, oprac. Lubomír Bajger, Zdzisław Gębołyś, Artur Harc, Tomasz Jaworski, Małgorzata Pawlak, Karol Sanojca, Kai Struve, Alena Volná, Ewa Wyglenda, red. Karol Sanojca, Kai Struve. Wrocław: Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego; Marburg, Verlag Herder-Institut 2002 (Bibliographien zur Geschichte und Landeskunde Ostmitteleuropas, 26), 366 s.

W 2002 r. ukazała się *Bibliografia historii Śląska 1996* w opracowaniu międzynarodowego zespołu autorów polskich, niemieckich i czeskich. Nie jest to jednak zupełnie nowe przedsięwzięcie na polskim rynku wydawniczym. Inicjatywa wydawania bibliografii historycznej Śląska należała do Karola Maleczyńskiego, związanego z Wrocławskim Towarzystwem Miłośników Historii. Pierwszy tom, obejmujący piśmiennictwo z lat 1939–1946, opublikowano w 1954 r. Później trud przygotowywania bibliografii przejęli m.in. Romuald Gelles i Jerzy Pabisz.

Historia niemieckich bibliografii historycznych Śląska wiąże się z działalnością Historische Kommission für Schlesien we Wrocławiu. Od 1927 do 1935 r.